

Bài thơ “Ông Đồ”



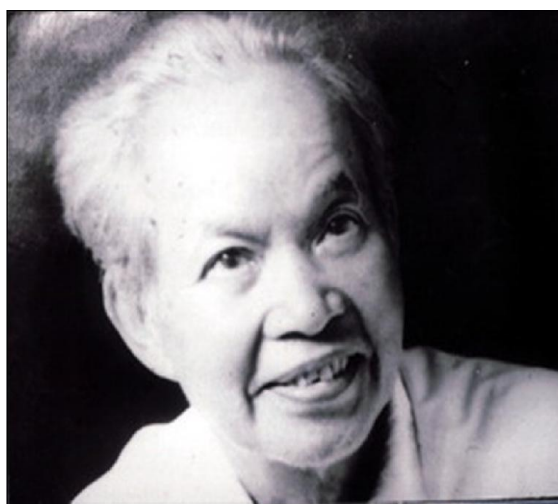
Tết đến Xuân về, hoa đào nở và bầu trời hơi se lạnh, mang đến bao cảm xúc cho mỗi người. Hầu như ai cũng nghĩ về đất trời và thời gian, về sự đời, về dĩ vãng và tương lai. Xen với những chuyện vui là niềm xao xuyến và cả nỗi buồn cùng với sự nuối tiếc những gì đã qua đi không trở lại khi chỉ thấy có hoa đào vẫn “cười với gió đông”. Đã qua đi là bao kỷ niệm xưa, là tuổi thơ bên người mẹ tần tảo thương con, là mối tình đầu ngây thơ và trong sáng,... Tết mang phong vị cổ truyền như muốn níu lại thời gian không ngừng trôi, níu lại nhịp sống cứ không ngừng hối hả. Vì thế không ít người lại nhớ bài thơ “Ông Đồ”, nhất là các bậc cao niên.

Ông Đồ

*Mỗi năm hoa đào nở
Lại thấy ông đồ già
Bày mực tàu, giấy đỏ
Bên phố đông người qua*

*Bao nhiêu người thuê viết
Tám tắc ngợi khen tài
Hoa tay thảo những nét
Như phượng múa, rồng bay*

*Nhưng mỗi năm, mỗi vắng
Người thuê viết nay đâu
Giấy đỏ buồn không thắm
Mực đọng trong nghiên sâu*



Nhà thơ Vũ Đình Liên

*Ông đồ vẫn ngồi đấy
Qua đường không ai hay
Lá vàng rơi trên giấy
Ngoài trời mưa bụi bay*

*Năm nay đào lại nở
Không thấy ông đồ xưa
Những người muôn năm cũ
Hồn ở đâu bây giờ?*

Tác giả là nhà thơ **Vũ Đình Liên** (1913 – 1996). Ông quê gốc huyện Bình Giang (Hải Dương), nhưng sinh ra tại Hà Nội ngày 12/11/1913 trong một gia đình làm nghề kim hoàn có nề nếp gia phong ở phố Hàng Bạc. Mẹ ông xuất thân trong gia đình nho học, bởi vậy Vũ Đình Liên đã chịu ảnh hưởng của mẹ từ nhỏ.

Tuổi học trò, Vũ Đình Liên theo học trường Bưởi tức trường Trung học Bảo Hộ (Lycée du Protectorat). Năm 1932, khi thi đỗ Tú tài, ông ghi danh theo học trường Luật và dạy tư tại các trường Thăng Long, Gia Long, Hoài Đức... Một thời gian làm quản lý các báo Tinh Hoa, Revue Pédagogique (Tạp chí Sư Phạm), Kim Hoa và làm tham tá Sở Thương Chính, Hà Nội. Thơ của ông in rải rác trên những báo Loa, Tinh Hoa, Phong Hóa, Ngày Nay, Phụ Nữ Thời Đàm, Trung Bắc Chủ Nhật. Vũ Đình Liên viết không nhiều và từ già thi đàn khá sớm, văn thơ lưu lại ít nhưng đều có giá trị, đặc biệt là bài ‘*Ông Đồ*’

Ông sáng tác bài “*Ông Đồ*” vào dịp Tết năm 1936, in lần đầu tiên trên tờ Kim Hoa. Bài thơ được đặt trong dòng ‘Thơ Mới’ bên cạnh các tác phẩm nổi tiếng của Thế Lữ, Lưu Trọng Lư, Nguyễn Nhược Pháp, Xuân Diệu,... “*Ông Đồ*” mang phong cách riêng, lời thơ mộc mạc, giản dị, nhỏ nhẹ, thể hiện tư thơ sâu lắng, giàu cảm xúc. Vào những năm 20, 30,... của thế kỷ trước, xã hội Việt Nam thuộc Pháp trải qua một giai đoạn chuyển biến ‘*Âu hóa*’ mau lẹ, hối hả, nhất là ở các đô thị. Nhiều phong tục, nếp sống thời nho học cũ bị rũ bỏ. Nhà thơ Tú Xương đã phải náo nùng thốt lên : ‘*Nào có ra gì cái chữ nho (!)...*’. Cảnh các ông đồ nho ngồi viết thuê chữ, câu đối Tết mỗi độ xuân về cứ mai một dần dần đến lúc chỉ còn là hoài niệm...



Các cụ đồ viết câu đối Tết trên hè phố những năm (1930 -1940) (Ảnh Võ An Ninh)

Các ông đồ già khoác chiếc áo the thâm với chiếc quần vải trúc bâu trắng, đầu chít khăn hoặc đội khăn xếp đen, chòm râu thưa dài phủ phục trên chiếu hoa viết thư trên những tờ giấy đỏ bên hè phố cổ năm xưa khi đón Xuân về không còn nữa để lại bao nỗi luyến tiếc, xót xa.... Người ta không chỉ buồn bã khi chỗ ông đồ xưa vẫn ngồi đã trống vắng mà còn cảm hoài, thậm chí đau đớn, vì bao nhiêu chuyện, bao nhiêu cảnh đời đã mất hẳn.

Thời bấy giờ ở phố Hàng Bồ (Hà Nội) có ông đồ ngồi viết chữ thuê. Phố này chuyên bán hàng xén có đầy đủ các mặt hàng giấy, bút, mực. Ông đồ nghèo không trữ sẵn giấy, chờ khi đông khách đặt hàng mới vào bên trong cửa hiệu mua giấy. Cô gái đứng bán hàng ở cửa hiệu này được chàng thanh niên Vũ Đình Liên để ý, qua lại rồi sau trở thành vợ ông. Ông từng tâm sự nếu không có chuyện tỏ tình với cô hàng xén ấy thì vị tất đã sáng tác nổi bài ‘Ông Đồ’



Tranh ‘Ông Đồ’ của danh họa Bùi Xuân Phái

Bài thơ được chuyển ngữ sang hơn mười thứ tiếng như: Anh, Pháp, Trung Hoa, Đức, Nga, Thụy Điển, Ả Rập, Đan Mạch... Đặc biệt một tờ báo ở Châu Phi đã cùng một lúc in bài thơ này bằng ba thứ tiếng Anh, Pháp, Ả Rập. Có ba dịch giả đã chuyển

‘Ông Đồ’ sang Pháp ngữ, người dịch đầu tiên là phóng viên của tờ “Humanité” (Nhân Đạo).

Dưới đây là một trong những bản dịch Hoa ngữ.

老秀才

年年桃花開
總見老秀才
追硯紅箋擺
通衢人往來

多少恃字者
嘖嘖羨珠機
巧筆壹揮就
龍舞而鳳飛

冷落年復年
僱客何茫然
紅箋悲色矧
追跼愁墨壑

秀才猶在斯
路過有誰知
箋上黃葉落
天邊細雨飛

今年桃又新
不見舊時人
傷然空悵惘
煙災萬古魂

LÃO TÚ TÀI

*Niên niên đào hoa khai
Tổng kiến lão tú tài
Truy nghiễn hồng tiên bải
Thông cù nhân vãng lai*

*Đa thiểu thị tự giả
Trách trách tiển châu ky
Xảo bút nhất huy tựu
Long vũ nhi phụng phi*

*Lãnh lạc niên phục niên
Cố khách hà mang nhiên
Hồng tiên bi sắc thán
Truy nghiễn sầu mặc kiên*

*Tú tài do tại ti
Lộ quá hữu thùy tri
Tiên thượng hoàng diệp lạc
Thiên biên tế vũ phi*

*Kim niên đào hựu tân
Bất kiến cựu thời nhân
Thương nhiên không trướng vọng
Yên tai vạn cổ hồn.*

Rất may là bài thơ ‘Ông Đồ’ không hoàn toàn bị lãng quên, không đến nỗi phải chịu số phận hẩm hiu như chính ông đồ già, nguyên mẫu của bài. Bài thơ vẫn được truyền tụng, được nhắc đến, tuy không nhiều. Khi còn nhỏ, học tiểu học, lúc ấy có khá nhiều sách giáo khoa khác nhau cho các lớp (chứ không chỉ có một bộ sách giáo khoa như thời nay), tôi thấy hầu như sách nào về môn văn cũng đều chọn bài ‘Ông

Đồ'. Mừng là sách giáo khoa bây giờ cũng vẫn còn giữ bài đó. Nhịp sống đang sải bước ngày càng nhanh, càng gấp gáp đến chóng mặt, liệu '*Ông Đồ*' sẽ còn được nhớ đến? Nếu một mai vì lý do nào đó, nó không được chọn vào sách giáo khoa nữa thì đáng tiếc biết bao! Ai nhớ đến nó sẽ lại phải thất lòng mà tự hỏi 'hòn' của nó đang 'ở đâu bây giờ?'. Mấy năm nay xuất hiện những 'ông đồ' viết thuê chữ vào dịp Tết. Một nét đẹp của phong vị Tết cổ truyền có vẻ như đang được hồi phục. Không biết những 'ông đồ tân thời' có gì giống như các 'ông đồ' xưa mà nhà thơ Vũ Đình Liên đã từng gặp và chúng ta vẫn tưởng nhớ?



Hội trường khoa Pháp văn Đại học Sư phạm được mang tên 'Vũ Đình Liên'

Sau này nhà thơ vẫn tiếp tục nghề dạy học, là giảng viên và Chủ nhiệm khoa Pháp văn Đại học Sư phạm, được phong danh hiệu 'Nhà giáo nhân dân'. Ông cũng đã chuyển ngữ hết sức thành công một số tuyệt tác của văn học Pháp.

Lê Nguyễn Quân (tổng hợp & giới thiệu)